

การนำคำเรียกญาติภาษาคำเมืองไปใช้ในแวดวงอื่นๆ

จากบทที่ 3 เราได้ทราบถึงความหมายแก่นของคำเรียกญาติในภาษาคำเมืองทั้ง 4 ถิ่น สำหรับบทนี้เป็น การนำเสนอผลการวิเคราะห์เรื่อง การนำคำเรียกญาติไปใช้ในแวดวงอื่นๆ ได้แก่ การนำไปใช้เป็นสรรพนาม และคำเรียกขานในหมู่คนที่เป็ญาติ และไม่ใช่วญาติ รวมทั้งการใช้เป็นอุปลักษณ ดังจะอธิบายโดยละเอียดต่อไป

ก่อนที่จะกล่าวถึง การนำคำเรียกญาติไปใช้ในแวดวงอื่นๆโดยละเอียด ผู้วิจัยจะขอกล่าวถึงผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้เสียก่อน

นิยพรรณ วรรมศิริ (2528) กล่าวถึงเรื่องดังกล่าวนี้ในผลงานเรื่อง "มานุษยวิทยาว่าด้วยระบบครอบครัว การแต่งงาน และ เครือญาติ" นิยพรรณ กล่าวว่า ศัพท์เครือญาติ ที่มีใช้อยู่ในทุกสังคม นอกจากจะบ่งถึงความเป็นญาติแล้ว ยังใช้ในทางระบุมความสัมพันธ์ทางสังคมอีกด้วย การใช้ศัพท์เครือญาติเรียกกัน สะท้อนถึงค่านิยมในสังคมบางอย่าง เช่น ระบบอาวุโส (seniority) ฯลฯ โดยมีการนำไปใช้ในทางระบบอาวุโส ซึ่งสังคมที่ถือระบบนี้จะใช้ศัพท์เครือญาติเรียกไปตามอายุของผู้ถูกเรียก เช่น แก่คราวๆรุ่นพี่ ก็เรียก "พี่ชาย" หรือ "พี่สาว" เป็นต้น นอกจากนี้นำไปใช้ในทางศาสนา เช่น ศาสนาคริสต์ สมาชิกจะเรียกกันว่า "พ่อ" (father) เช่นบาทหลวงเป็นต้น นำไปใช้ในทางการปกครอง เช่น คำว่า "พ่อ" จะใช้เรียกหัวหน้าปกครองเสมอ คนในสมัยสุโขทัยจะเรียกพระเจ้าแผ่นดินว่า "พ่อ"

ดาส (Das 1968 อ้างถึงในอมรธา 2533: 56) พบว่ามีการใช้คำเรียกญาติเป็นคำเรียกขานในภาษาเบงกอลี คำบางคำเช่น คำที่แปลว่า "พี่" และ "น้อง" ใช้เรียก

คนแปลกหน้าที่ไม่ใช่สมาชิกในครอบครัวด้วย

ยัสซิน (Yassin 1977 อ้างถึงในอมรา 2533: 56) ศึกษาคำเรียกญาติในภาษาอารบิก พบว่า คำเรียกญาติแต่ละคำมีความหมายหลายนัย ขึ้นอยู่กับบริบทของการใช้คำ เช่นคำว่า "พ่อ" อาจหมายถึงพ่อที่แท้จริง คนชายชอง นักเทศน์ในโบสถ์ หรือแม้แต่เจ้าผู้ปกครองประเทศคูเวต การเลือกคำเรียกญาติเพื่อใช้เรียกคนที่ไม่ได้อยู่ในครอบครัวขึ้นอยู่กับปัจจัยอายุ และสถานภาพของผู้ที่เราพูดด้วย

ในภาษาฮีบรู คำเรียกญาติไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับสายเลือดเสมอไป (Titiev 1967 อ้างถึงในอมรา 2533:56) และในภาษาฮินดี คำเรียกญาติก็อาจใช้เรียกคนที่ไม่ใช่ญาติด้วย เช่น นักเรียนผู้หญิงมักเรียกครูผู้หญิงว่า "พี่สาว" ผู้พูดมักเรียกผู้ฟังว่า "พี่น้องทั้งหลาย" ประชาชนมักเรียกผู้นำทางการเมืองที่เขานิยมรักใคร่ว่า "พ่อ" หรือ "ลุง" เรียกวีรว่า "แม่" นกแก้วว่า "ลูก(ชาย)" และเรียกแมวว่า "น้ำ" (Mehrotra 1977 อ้างถึงในอมรา 2533: 56)

ในภาษาไทยคำเรียกญาติที่ใช้เป็นคำเรียกขาน อังกาบ ผลากรกุล (Palakornkul (1972 อ้างถึงในกัลยาและอมรา 2531: 10) พบว่าคำเรียกญาติที่ใช้เป็นคำเรียกขานใช้เรียญาติจริง และคนที่ไม่ใช่ญาติจริง

ผลงานวิจัยของ อมรา (2533) ชี้ให้เห็นว่า การใช้คำเรียกญาติฝ่ายแม่ เช่น ตา ยาย น้ำ เรียกคนทั่วไปที่ไม่ใช่ญาติ แสดงให้เห็นถึงการเน้นฝ่ายแม่ในสังคมไทย และการที่คำเรียกญาติที่มีความหมาย "แก่กว่า" หรือ "รุ่นอายุสูงกว่า" ใช้เป็นสรรพนามและคำเรียกขานมากกว่าคำเรียกญาติที่เป็นคู่กัน สะท้อนให้เห็นการเน้นอาวุโสในสังคมไทย

ในลำดับต่อไป ผู้วิจัยจะขอล่าวถึง การใช้คำเรียกญาติเป็นสรรพนามและคำเรียกขานในหมู่ญาติและไม่ใช่ญาติ ในภาษาคำเมือง 4 จังหวัด

4.1 การใช้คำเรียกญาติเป็นสรรพนามและคำเรียกขานในหมู่ญาติในภาษาคำเมือง

ความหมายของคำว่า "สรรพนาม" ตามที่พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (2525: 876) กล่าวไว้หมายถึง คำแทนชื่อ ส่วน "คำเรียกขาน" กัลยาและอมรา (2533: 1) ให้คำจำกัดความว่าเป็น คำหรือวลีที่ผู้พูดใช้เรียกผู้ฟังก่อนที่ตนจะพูดเรื่องต่างๆด้วย เป็นคำที่แสดงระดับทางสังคมของผู้ฟังตามที่ผู้พูดมอง เมื่อเปรียบเทียบกับตนเอง

คำเรียกญาติที่ผู้วิจัยพบว่านำมาใช้เป็นสรรพนามสำหรับแทนตัวเองและคำเรียก
ขาน ในหมู่ญาติ ในภาษาคำเมืองทั้ง 4 ถิ่น มีดังนี้

4.1.1 ภาษาเชียงใหม่

สรรพนามแทนตัวเองในภาษาถิ่นจังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยพบคำใช้แทน

ตัวเองคือ p0:3 mE:3 u:j4 lung1 pa:3 a:w4 a:4 na:4 a:j3
pi:3 และ n0:ng4 ซึ่งมีการใช้ดังนี้

ในรุ่นอายุเดียวกับตัวเอง

พบว่า คำว่า "pi:3" ซึ่งตรงกับไทยกรุงเทพฯ "พี่" และ "a:j3"
ซึ่งตรงกับไทยกรุงเทพฯ "พี่" ใช้โดยผู้หญิงและผู้ชาย แทนตัวเองเมื่อพูดกับน้องตามลำดับ
ส่วนคำว่า "n0:ng4" ซึ่งตรงกับไทยกรุงเทพฯ "น้อง" พบว่า มีการ
ใช้เป็นสรรพนามแทนตัวเองบ้าง แต่ใช้น้อย เนื่องจากสามารถใช้คำอื่นซึ่งไม่ใช่คำเรียกญาติ
ใช้แทนได้ คือคำว่า "haw1" และ "caw3" ซึ่งเทียบเคียงได้กับคำว่า "เรา" ในภาษา
ไทยกรุงเทพฯ

ในรุ่นอายุถัดจากตัวเองขึ้นไป

คำว่า "p0:3" ซึ่งตรงกับไทยกรุงเทพฯ "พ่อ" ใช้เมื่อพ่อแทนตัวเอง
เมื่อพูดกับลูก

คำว่า "mE:3" ซึ่งตรงกับไทยกรุงเทพฯ "แม่" ใช้เมื่อแม่แทนตัวเอง
เมื่อพูดกับลูก

คำว่า "lung1" ซึ่งตรงกับไทยกรุงเทพฯ "ลุง" และ "a:w4" ซึ่ง
ตรงกับไทยกรุงเทพฯ "อาผู้ชาย" ใช้โดยผู้ชายที่มีศักดิ์เป็นที่ชายของพ่อหรือแม่ และน้อง
ชายของพ่อตามลำดับ เพื่อแทนตัวเองเมื่อพูดกับหลาน

ส่วน "pa:3" ซึ่งตรงกับไทยกรุงเทพฯ "ป้า" และ "a:4" ซึ่งตรงกับ
ไทยกรุงเทพฯ "อาผู้หญิง" ใช้โดยผู้หญิงที่มีศักดิ์เป็นที่สาวของพ่อหรือแม่ และน้องสาวของ
พ่อ ตามลำดับ เพื่อแทนตัวเองเมื่อพูดกับหลาน

สำหรับ "na:4" ซึ่งตรงกับไทยกรุงเทพฯ "น้า" ใช้ได้ทั้งชายและหญิง
ที่มีศักดิ์เป็นน้องชายหรือน้องสาวของแม่ แทนตัวเองเมื่อพูดกับหลาน

คำว่า "u:j4" ซึ่งตรงกับไทยกรุงเทพฯ "ปู่" "ย่า" "ตา" "ยาย"
ใช้โดยผู้ชายและผู้หญิงที่มีศักดิ์เป็น พ่อของพ่อ/แม่ พ่อของพ่อของพ่อ/แม่ แม่ของพ่อ/แม่
แม่ของพ่อของพ่อ/แม่ พ่อของแม่ของพ่อ/แม่ ฯลฯ

ในรุ่นอายุถัดจากตัวเองลงมา

คำว่า "lu:k3" "la:n5" "le:n5" และ "li:3" พบว่าไม่ใช้เป็นสรรพนามสำหรับแทนตัวเอง เมื่อพูดกับเครือญาติต่างๆ

คำเรียกขานสำหรับเรียกในหมู่ญาติ ได้แก่ คำว่า p0:3 mE:3 lung1 pa:3 a:w4 a:4 na:4 u:j4 a:j3 pi:3 และ n0:ng4 ซึ่งมีการใช้ดังนี้

ในรุ่นอายุเดียวกับตัวเอง

น้อง จะเรียกพี่สาวและพี่ชายว่า "pi:3" และ "a:j3" ตามลำดับ ส่วน พี่ จะเรียกน้องโดยใช้คำว่า "n0:ng4" ซึ่งตรงกับไทยกรุงเทพฯ "น้อง" บ้าง แต่พบว่าใช้น้อย เนื่องจากบางครั้งก็เรียกชื่อน้องไปเลย

ในรุ่นอายุถัดจากตัวเองขึ้นไป

ลูก เรียกผู้ชายที่เป็นพ่อว่า "p0:3" และเรียกผู้หญิงที่เป็นแม่ว่า "mE:3" หลาน เรียกพี่ชายของพ่อและแม่ว่า "lung" เรียกพี่สาวของพ่อและแม่ว่า "pa:3" เรียกน้องชายของพ่อว่า "a:w4" เรียกน้องสาวของพ่อว่า "a:4" เรียกน้องชายหรือน้องสาวของแม่ว่า "na:4" เรียก ปู่ ย่า ตา ยาย ว่า "u:j4"

ในรุ่นอายุถัดจากตัวเองลงมา

พบว่า คำว่า "lu:k3" "la:n5" "le:n5" และ "li:3" จะไม่ใช่เป็นคำเรียกขานสำหรับญาติต่างๆเรียก แต่ญาติต่างๆจะใช้คำว่า "lu:k3" "la:n5" "le:n5" เมื่ออ้างถึงกับญาติคนอื่นๆ

4.1.2 ภาษาเขียงราย

สรรพนามแทนตัวเอง ได้แก่ คำว่า p0:2 mE:2 u:j2 lung4 pa:3 na:2 a:j3 pi:2 และ n0:ng2 ซึ่งมีการใช้ดังนี้

ในรุ่นอายุเดียวกับตัวเอง

พบว่า คำว่า "pi:2" ซึ่งตรงกับไทยกรุงเทพฯ "พี่" และ "a:j3" ซึ่งตรงกับไทยกรุงเทพฯ "พี่" ใช้โดยผู้หญิงและผู้ชาย แทนตัวเองเมื่อพูดกับน้องตามลำดับ

ส่วนคำว่า "n0:ng2" ซึ่งตรงกับไทยกรุงเทพฯ "น้อง" พบว่ามีการใช้เป็นสรรพนามแทนตัวเองบ้าง แต่ใช้น้อยลง เนื่องจากสามารถใช้คำอื่นซึ่งไม่ใช่คำเรียกญาติใช้แทนได้ คือคำว่า "ha:w4" และ "ca:w2" ซึ่งเทียบเคียงได้กับคำว่า "เรา" ในภาษาไทยกรุงเทพฯ

ในรุ่นอายุถัดจากตัวเองขึ้นไป

คำว่า "p0:2" ซึ่งตรงกับไทยกรุงเทพฯ "พ่อ" ใช้เมื่อพ่อแทนตัวเอง
เมื่อพูดกับลูก

คำว่า "mE:2" ซึ่งตรงกับไทยกรุงเทพฯ "แม่" ใช้เมื่อแม่แทนตัวเอง
เมื่อพูดกับลูก

คำว่า "lung4" ซึ่งตรงกับไทยกรุงเทพฯ "ลุง" ใช้โดยผู้ชายที่มีศักดิ์
เป็นพี่ชายของพ่อหรือแม่ แทนตัวเองเมื่อพูดกับหลาน

ส่วน "pa:3" ซึ่งตรงกับไทยกรุงเทพฯ "ป้า" ใช้โดยผู้หญิงที่มีศักดิ์เป็น
พี่สาวของพ่อหรือแม่ แทนตัวเองเมื่อพูดกับหลาน

สำหรับ "na:2" ซึ่งหมายความถึง "อา" และ "น้า" ในภาษา
ไทยกรุงเทพฯ ใช้ได้ทั้งชายและหญิงที่มีศักดิ์เป็นน้องชายหรือน้องสาวของพ่อและแม่ แทน
ตัวเองเมื่อพูดกับหลาน

คำว่า "a:j2" ซึ่งตรงกับไทยกรุงเทพฯ "ปู่" "ย่า" "ตา" "ยาย"
ใช้โดยผู้ชายและผู้หญิงที่มีศักดิ์เป็น พ่อของพ่อ/แม่ พ่อของพ่อของพ่อ/แม่ แม่ของพ่อ/แม่
แม่ของพ่อของพ่อ/แม่ พ่อของแม่ของพ่อ/แม่ ฯลฯ

ในรุ่นอายุถัดจากตัวเองลงมา

คำว่า "lu:k2" "la:n5" "le:n5" และ "lo:n5" พบว่าไม่ใช่
เป็นคำสรรพนามสำหรับแทนตัวเอง เมื่อพูดกับเครือญาติต่างๆ

คำเรียกขานสำหรับเรียก ได้แก่ คำว่า p0:2 mE:2 lung4 pa:3
na:2 a:j2 a:j3 pi:2 และ n0:ng2 ซึ่งมีการใช้ดังนี้

ในรุ่นอายุเดียวกับตัวเอง

น้อง จะเรียกพี่สาวและพี่ชาย ว่า "pi:2" และ "a:j3" ตามลำดับ
ส่วน พี่ จะเรียกน้อง โดยใช้คำว่า "n0:ng2" ซึ่งตรงกับไทยกรุงเทพฯ "น้อง" บ้าง แต่
พบว่าใช้น้อย เนื่องจากบางครั้งก็เรียกชื่อน้องไปเลย

ในรุ่นอายุถัดจากตัวเองขึ้นไป

ลูก เรียกผู้ชายที่เป็นพ่อว่า "p0:2" และเรียกผู้หญิงที่เป็นแม่ว่า "mE:2"
หลาน เรียกพี่ชายของพ่อและแม่ว่า "lung4" เรียกพี่สาวของพ่อและ
แม่ว่า "pa:3" เรียกน้องชายหรือน้องสาวของพ่อและแม่ว่า "na:2" เรียก ปู่ ย่า ตา

ยาย ว่า "น:จ2"

ในรุ่นอายุถัดจากตัวเองลงมา

พบว่า คำว่า "lu:k2" "la:n5" "le:n5" และ "lo:n5" จะไม่
ใช้เป็นคำเรียกขานสำหรับญาติต่างๆเรียก

4.1.3 ภาษาลำพูน

สรรพนามแทนตัวเอง ได้แก่ คำว่า p0:3 mE:3 lung4 pa:3 a:w4
a:1 na:4 u:j4 a:j3 pi:3 และ n0:ng4 ซึ่งมีการใช้ดังนี้

ในรุ่นอายุเดียวกับตัวเอง

พบว่า คำว่า "pi:3" ซึ่งตรงกับไทยกรุงเทพฯ "พี่" และ "a:j3"
ซึ่งตรงกับไทยกรุงเทพฯ "พี่" ใช้โดยผู้หญิงและผู้ชาย แทนตัวเองเมื่อพูดกับน้องตามลำดับ
ส่วนคำว่า "n0:ng4" ซึ่งตรงกับไทยกรุงเทพฯ "น้อง" พบว่ามีการใช้
เป็นสรรพนามแทนตัวเองบ้างแต่ใช้น้อย เนื่องจากสามารถใช้ชื่อตัวเองเป็นสรรพนามแทนได้

ในรุ่นอายุถัดจากตัวเองขึ้นไป

คำว่า "p0:3" ซึ่งตรงกับไทยกรุงเทพฯ "พ่อ" ใช้เมื่อพ่อแทนตัวเอง
เมื่อพูดกับลูก

คำว่า "mE:3" ซึ่งตรงกับไทยกรุงเทพฯ "แม่" ใช้เมื่อแม่แทนตัวเอง
เมื่อพูดกับลูก

คำว่า "lung4" ซึ่งตรงกับไทยกรุงเทพฯ "ลุง" และ "a:w4" ซึ่ง
ตรงกับไทยกรุงเทพฯ "อาผู้ชาย" ใช้โดยผู้ชายที่มีศักดิ์เป็นพี่ชายของพ่อหรือแม่ และน้อง
ชายของพ่อตามลำดับ เพื่อแทนตัวเองเมื่อพูดกับหลาน

ส่วน "pa:3" ซึ่งตรงกับไทยกรุงเทพฯ "ป้า" และ "a:1" ซึ่งตรงกับ
ไทยกรุงเทพฯ "อาผู้หญิง" ใช้โดยผู้หญิงที่มีศักดิ์เป็นพี่สาวของพ่อหรือแม่ และน้องสาวของ
พ่อ ตามลำดับ เพื่อแทนตัวเองเมื่อพูดกับหลาน

สำหรับ "na:4" ซึ่งตรงกับไทยกรุงเทพฯ "น้า" ใช้ได้ทั้งชายและหญิง
ที่มีศักดิ์เป็นน้องชายหรือน้องสาวของแม่ แทนตัวเองเมื่อพูดกับหลาน

คำว่า "u:j4" ซึ่งตรงกับไทยกรุงเทพฯ "ปู่" "ย่า" "ตา" "ยาย"
ใช้โดยผู้ชายและผู้หญิงที่มีศักดิ์เป็น พ่อของพ่อ/แม่ พ่อของพ่อของพ่อ/แม่ แม่ของพ่อ/แม่
แม่ของพ่อของพ่อ/แม่ พ่อของแม่ของพ่อ/แม่ ฯลฯ แทนตัวเองเมื่อพูดกับหลาน

ในรุ่นอายุถัดจากตัวเองลงมา

คำว่า "lu:k3" "la:n5" "le:n5" และ "lo:n5" พบว่าไม่ใช่เป็นสรรพนามสำหรับแทนตัวเอง เมื่อพูดกับเครือญาติต่างๆ คำที่ใช้เป็นสรรพนามแทนตัวเอง เมื่อพูดกับ lung4 pa:4 a:w4 a:1 และ na:4 ได้แก่คำว่า "king1" และ "ha:1" แปลว่า ฉัน ซึ่งไม่ใช่คำเรียกญาติ

คำเรียกขานสำหรับเรียก ได้แก่คำว่า p0:3 mE:3 lung4 pa:3 a:w4 a:1 na:4 u:j4 a:j3 pi:3 และ n0:ng4 ซึ่งมีการใช้ดังนี้

ในรุ่นอายุเดียวกับตัวเอง

น้อง จะเรียกพี่สาวและพี่ชายว่า "pi:3" และ "a:j3" ตามลำดับ ส่วน พี่ จะเรียกน้องโดยใช้คำว่า "n0:ng4" ซึ่งตรงกับไทยกรุงเทพฯ "น้อง" บ้าง แต่พบว่าใช้น้อย เนื่องจากบางครั้งก็เรียกชื่อน้องไปเลย

ในรุ่นอายุถัดจากตัวเองขึ้นไป

ลูก เรียกผู้ชายที่เป็นพ่อว่า "p0:3" และเรียกผู้หญิงที่เป็นแม่ว่า "mE:3" หลาน เรียกพี่ชายของพ่อและแม่ว่า "lung4" เรียกพี่สาวของพ่อและแม่ว่า "pa:3" เรียกน้องชายของพ่อว่า "a:w4" เรียกน้องสาวของพ่อว่า "a:1" เรียกน้องชายหรือน้องสาวของแม่ว่า "na:4" เรียก ปู่ ย่า ตา ยาย ว่า "u:j4"

ในรุ่นอายุถัดจากตัวเองลงมา

พบว่า คำว่า "lu:k3" "la:n5" "le:n5" และ "lo:n5" จะไม่ใช่เป็นคำเรียกขานสำหรับญาติต่างๆ เรียก

4.1.4 ภาษาลำปาง

สรรพนามแทนตัวเอง ได้แก่ p0:2 mE:2 p0:2luang5 mE:2luang5 lung3 pa:2 a:w4 a:4 pi:2 และ n0:ng2 ซึ่งมีการใช้ดังนี้

ในรุ่นอายุเดียวกับตัวเอง

พบว่า คำว่า "pi:2" ซึ่งตรงกับไทยกรุงเทพฯ "พี่" ใช้โดยผู้หญิงและผู้ชายแทนตัวเองเมื่อพูดกับน้อง

ส่วนคำว่า "n0:ng2" ซึ่งตรงกับไทยกรุงเทพฯ "น้อง" พบว่ามีการใช้เป็นสรรพนามแทนตัวเองบ้าง แต่ใช้น้อย เนื่องจากสามารถใช้ชื่อตัวเองเป็นสรรพนามแทนได้

ในรุ่นอายุถัดจากตัวเองขึ้นไป

คำว่า "p0:2" ซึ่งตรงกับไทยกรุงเทพฯ "พ่อ" ใช้เมื่อพ่อแทนตัวเอง

เมื่อพูดกับลูก

คำว่า "mE:2" ซึ่งตรงกับไทยกรุงเทพฯ "แม่" ใช้เมื่อแม่แทนตัวเอง

เมื่อพูดกับลูก

คำว่า "lung2" ซึ่งตรงกับไทยกรุงเทพฯ "ลุง" ใช้โดยผู้ชายที่มีศักดิ์เป็นพี่ชายของพ่อหรือแม่ แทนตัวเองเมื่อพูดกับหลาน

ส่วน "pa:2" ซึ่งตรงกับไทยกรุงเทพฯ "ป้า" ใช้โดยผู้หญิงที่มีศักดิ์เป็นพี่สาวของพ่อหรือแม่แทนตัวเองเมื่อพูดกับหลาน

คำว่า "a:w4" ซึ่งหมายถึงความถึง "อาผู้ชาย" และ "น้าผู้ชาย" ในภาษาไทยกรุงเทพฯ ใช้โดยผู้ชายที่มีศักดิ์เป็นน้องชายของพ่อหรือแม่แทนตัวเองเมื่อพูดกับหลาน

คำว่า "a:4" ซึ่งหมายถึงความถึง "อาผู้หญิง" และ "น้าผู้หญิง" ในภาษาไทยกรุงเทพฯ ใช้โดยผู้หญิงที่มีศักดิ์เป็นน้องสาวของพ่อหรือแม่แทนตัวเองเมื่อพูดกับหลาน

คำว่า "p0:2luang5" ซึ่งตรงกับไทยกรุงเทพฯ "ปู่" "ตา" ใช้โดยผู้ชายที่มีศักดิ์เป็น พ่อของพ่อ/แม่ พ่อของพ่อของพ่อ/แม่ พ่อของแม่ของพ่อ/แม่ ฯลฯ แทนตัวเองเมื่อพูดกับหลาน

และคำว่า "mE:2luang5" ซึ่งตรงกับไทยกรุงเทพฯ "ย่า" "ยาย" ใช้โดยผู้หญิงที่มีศักดิ์เป็น แม่ของพ่อ/แม่ แม่ของพ่อของพ่อ/แม่ แม่ของแม่ของพ่อ/แม่ ฯลฯ แทนตัวเองเมื่อพูดกับหลาน

ในรุ่นอายุถัดจากตัวเองลงมา

คำว่า "lu:k2" "la:n5" "le:n5" และ "lo:n5" พบว่าไม่ใช่เป็นคำสรรพนามสำหรับแทนตัวเอง เมื่อพูดกับเครือญาติต่างๆ

คำเรียกขานสำหรับเรียก ได้แก่ คำว่า p0:2 mE:2 p0:2luang5 mE:2luang5 lung2 pa:2 a:w4 a:4 pi:2 และ n0:ng2 ซึ่งมีการใช้ดังนี้

ในรุ่นอายุเดียวกับตัวเอง

น้อง จะเรียกพี่สาวและพี่ชายว่า "pi:2" ส่วน พี่ จะเรียกน้องโดยใช้คำว่า "n0:ng2" ซึ่งตรงกับไทยกรุงเทพฯ "น้อง" บ้าง แต่พบว่าใช้น้อย เนื่องจากบางครั้งก็เรียกชื่อน้องไปเลย

ในรุ่นอายุถัดจากตัวเองขึ้นไป

ลูก เรียกผู้ชายที่เป็นพ่อว่า "p0:2" และเรียกผู้หญิงที่เป็นแม่ว่า "mE:2" หลาน เรียกพี่ชายของพ่อและแม่ว่า "lung2" เรียกพี่สาวของพ่อและ

แม่ว่า "pa:2" เรียกน้องชายของพ่อหรือแม่ว่า "a:w4" เรียกน้องสาวของพ่อหรือแม่ว่า "a:4" เรียก ปู่ ตา ย่า ยาย ว่า "mE:2luang5"

ในรุ่นอายุถัดจากตัวเองลงมา

พบว่า คำว่า "lu:k2" "la:n5" "le:n5" และ "lo:n5" จะไม่ใช้เป็นคำเรียกขานสำหรับญาติต่างๆ เรียก

กล่าวโดยสรุปแล้ว คำเรียกญาติพื้นฐานในภาษาคำเมืองเหล่านี้ นำมาใช้เป็นสรรพนามสำหรับแทนและคำเรียกขานสำหรับเรียกในหมู่ญาติได้ อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าสังเกตว่า การใช้คำเรียกญาติแต่ละคำมีความถี่ต่างกัน บางคำใช้มากบางคำใช้น้อย คำเรียกญาติที่มีการนำไปใช้มากจะเป็นคำที่อยู่ในรุ่นอายุสูงกว่าหรือมีอายุมากกว่า เช่น p0:3 (ชม, ลพ) / p0:2 (ชรั, ลป) mE:3 (ชม, ลพ) / mE:2 (ชรั, ลป) จะใช้เป็นสรรพนามและคำเรียกขานบ่อยมากกว่า lu:k3 (ชม, ลพ) / lu:k2 (ชรั, ลป) คำว่า u:j4 (ชม, ลพ) / u:j2 (ชรั) p0:2luang5 (ลป) mE:2luang5 (ลป) lung1 (ชม) / lung4 (ชรั, ลพ) / lung3 (ลป) pa:3 (ชม, ชรั, ลพ) / pa:2 (ลป) a:w4 (ชม, ลพ, ลป) a:4 (ชม, ลป) / a:1 (ลพ) na:4 (ชม, ลพ) / na:2 (ชรั) ใช้มากกว่า la:n5 (4 ถิ่น) และคำว่า pi:3 (ชม, ลพ) / pi:2 (ลป) ใช้มากกว่า n0:ng4 (ชม, ลพ) / n0:ng2 (ชรั, ลป)

การใช้คำเรียกญาติเป็นสรรพนามและคำเรียกขานในหมู่ญาติ สามารถนำเสนอให้เห็นเด่นชัดในรูปตารางได้ โดยผู้วิจัยจะนำเสนอเทียบกันทั้ง 4 จุดเก็บข้อมูล ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 6 แสดงการใช้คำเรียกญาติเป็นสรรพนามแทนตัวเองในหมู่ญาติใน 4 จุดเก็บข้อมูล

คำสรรพนามแทนตัวเอง				ผู้พูด	ผู้พูดด้วย
ช้	ช้	ลพ	ลป		
p0:3	p0:2	p0:3	p0:2	พ่อ	ลูก
mE:3	mE:2	mE:3	mE:2	แม่	ลูก
u:j4	u:j2	u:j4	p0:2luang5/me:2luang5	ปู่ ย่า ตา ยาย	หลาน
lung1	lung4	lung4	lung2	พี่ชายของพ่อและแม่	หลาน
a:w4	-	a:w4	a:w4	น้องชายของพ่อ น้องชายของแม่(ลป)	หลาน
a:4	-	a:1	a:4	น้องสาวของพ่อ น้องสาวของแม่(ลป)	หลาน
pa:3	pa:3	pa:3	pa:2	พี่สาวของพ่อและแม่	หลาน
na:4	na:2	na:4	-	น้องชายและน้องสาวของแม่ น้องชายและน้องสาวของพ่อ(ช้)	หลาน
a:j3/pi:3	a:j3/pi:2	a:j3/pi:3	pi:2	พี่	น้อง
*n0:ng4	*n0:ng2	*n0:ng4	*n0:ng2	น้อง	พี่

เครื่องหมาย * หมายถึงคำเรียกญาติดังกล่าวมีการใช้บ้าง แต่น้อยมาก เพราะมีคำซึ่ง
ไม่ใช่คำเรียกญาติใช้แทน

ตารางที่ 7 แสดงการใช้คำเรียกญาติเป็นคำเรียกขานในหมู่ญาติใน 4 จุดเก็บข้อมูล

คำเรียกขาน				ผู้พูด	ผู้ที่ถูกเรียกขาน
ช้	ช้	ลพ	ลป		
p0:3	p0:2	p0:3	p0:2	ลูก	พ่อ
mE:3	mE:2	mE:3	mE:2	ลูก	แม่
u:j4	u:j2	u:j4	p0:2luang5/mE:2luang5	หลาน	ปู่ ย่า ตา ยาย
*n0:ng4	*n0:ng2	*n0:ng4	*n0:ng2	พี่	น้อง
a:j3/pi:3	a:j3/pi:2	a:j3/pi:3	pi:2	น้อง	พี่
lung1	lung4	lung4	lung2	หลาน	พี่ชายของพ่อและแม่
a:w4	-	a:w4	a:w4	หลาน	น้องชายของพ่อ น้องชายของแม่(ลป)
a:4	-	a:1	a:4	หลาน	น้องสาวของพ่อ น้องสาวของแม่(ลป)
pa:3	pa:3	pa:3	pa:2	หลาน	พี่สาวของพ่อและแม่
na:4	na:2	na:4	-	หลาน	น้องชายและน้องสาวของแม่ น้องชายและน้องสาวของพ่อ(ช้)

เครื่องหมาย * หมายถึงคำเรียกญาติดังกล่าวมีการใช้บ้าง แต่น้อยมาก เพราะมีคำซึ่ง

ไม่ใช่คำเรียกญาติใช้แทน

4.2 การใช้คำเรียกญาติเป็นสรรพนามและคำเรียกขานในหมู่คนที่ไม่ใช่ญาติ

สำหรับบุคคลที่ไม่ใช่ญาตินั้น สนิท สัมครการ (2519:62) ใช้คำว่าญาติสมมุติ เขากล่าวว่าญาติสมมุติ (Extended or Fictive Kinship) ได้แก่บุคคลที่ไม่ใช่ญาติ แต่เราให้ความเคารพนับถือเสมือนหนึ่งญาติของเราในระดับต่างๆ อาทิ เราเรียกคนที่มีอายุคราวพ่อของเราว่า "พ่อ" หรือคนที่มีอายุรุ่นเดียวกับพี่ชายของพ่อว่า "ลุง" ทั้งๆที่เขาเหล่านั้นมิได้เป็นญาติกับเราแต่อย่างใด

คำเรียกญาติที่ผู้วิจัยพบว่านำมาใช้เป็นสรรพนามสำหรับแทนตัวเองและคำเรียกขานกับคนที่ไม่ใช่ญาติ ในภาษาคำเมืองทั้ง 4 ถิ่น มีดังนี้

4.2.1 ภาษาเชียงใหม่

สรรพนามแทนตัวเอง ได้แก่ คำว่า p0:3 mE:3 u:j4 lung1 pa:3 na:4 a:j3 pi:3 และ n0:ng4 ซึ่งมีการใช้ดังนี้

ในรุ่นอายุเดียวกับตัวเอง

พบว่า คำว่า "pi:3" และ "a:j3" ซึ่งตรงกับไทยกรุงเทพฯ "พี่" ใช้โดยผู้หญิงและผู้ชายที่มีอายุมากกว่า แทนตัวเองเมื่อพูดกับคนที่มีอายุน้อยกว่า

ส่วนคำว่า "n0:ng4" ซึ่งตรงกับไทยกรุงเทพฯ "น้อง" พบว่า ในการใช้ยังไม่แพร่หลายมากนัก เนื่องจากมีคำอื่นที่ใช้แทนได้ ซึ่งเป็นที่นิยมคือคำว่า "haw1" และ "kha:3caw3" ซึ่งอาจเทียบเคียงกับคำว่า "เรา" ในภาษาไทยกรุงเทพฯ หรืออาจใช้ชื่อแทนตัวเองไปเลยก็ได้

ในรุ่นอายุถัดจากตัวเองขึ้นไป

คำว่า "p0:3" ซึ่งตรงกับไทยกรุงเทพฯ "พ่อ" และ "lung1" ซึ่งตรงกับไทยกรุงเทพฯ "ลุง" ใช้เมื่อผู้ชายที่มีอายุอยู่ในวัยกลางคนแทนตัวเอง เมื่อพูดกับคนที่มีอายุคราวลูก

คำว่า "mE:3" ซึ่งตรงกับไทยกรุงเทพฯ "แม่" และ "pa:2" ซึ่งตรงกับไทยกรุงเทพฯ "ป้า" ใช้โดยผู้หญิงมีลักษณะการใช้เช่นเดียวกับ p0:3 และ lung1

ส่วนคำว่า "na:4" ซึ่งตรงกับไทยกรุงเทพฯ "น้า" ใช้กรณีที่มีผู้ใหญ่ทั้งชายและหญิง ที่อายุยังไม่มากนักแทนตัวเอง เมื่อพูดกับบุคคลที่อยู่ในรุ่นหลาน

สำหรับคำว่า "u:j4" ซึ่งตรงกับไทยกรุงเทพฯ "ปู่" "ย่า" "ตา" "ยาย" ใช้โดยชายและหญิงที่มีอายุอยู่ในวัยชราแทนตัวเอง เมื่อพูดกับคนที่อายุน้อยกว่ามากๆ

เช่น รุ่นหลาน รุ่นเหลน

ในรุ่นอายุถัดจากตัวเองลงมา

ไม่พบว่ามีคำเรียกญาติในรุ่นนี้ มาใช้เป็นคำสรรพนามกับคนที่
ไม่ใช่ญาติ

คำเรียกขานสำหรับเรียก ได้แก่ คำว่า p0:3 mE:3 u:j4 lung1
pa:3 na:4 a:j3 pi:3 และ n0:ng4 ซึ่งมีการใช้ดังนี้

ในรุ่นอายุเดียวกับตัวเอง

คำว่า "pi:3" และ "a:j3" ใช้สำหรับคนที่อายุน้อยกว่า เรียกคนที่
มีอายุมากกว่าไม่มากนัก ถ้าเป็นชายจะใช้คำว่า "a:j3" ผู้หญิงใช้คำว่า "pi:3"

คำว่า "n0:ng4" พบว่าใช้เรียกคนทั่วไปที่มีอายุน้อยกว่าเราไม่มากนัก
ทั้งผู้หญิงและผู้ชาย

ในรุ่นอายุถัดจากตัวเองขึ้นไป

คนที่มีอายุคราวลูก เรียกผู้ชายที่มีอายุเข้าสู่วัยกลางคนว่า "p0:3"
และ "lung1" และเรียกผู้หญิงวัยดังกล่าวนี้ว่า "mE:3" และ "pa:2"

คนที่มีอายุรุ่นหลาน เรียกผู้ใหญ่ทั้งหญิงและชายที่อายุยังไม่มากนักว่า
"na:4"

คนที่มีอายุรุ่นหลาน รุ่นเหลน เรียกชายหญิงที่มีอายุอยู่ในวัยชราว่า
"u:j4"

ในรุ่นอายุถัดจากตัวเองลงมา

ไม่พบว่ามีคำเรียกญาติในรุ่นนี้ มาใช้เป็นคำเรียกขานกับคนที่
ไม่ใช่ญาติ

4.2.2 ภาษาเขียงราย

สรรพนามแทนตัวเอง ได้แก่ คำว่า u:j2 lung4 pa:3 na:2 a:j3
pi:2 และ n0:ng2 ซึ่งมีการใช้ดังนี้

ในรุ่นอายุเดียวกับตัวเอง

พบว่า คำว่า "pi:2" และ "a:j3" ซึ่งตรงกับไทยกรุงเทพฯ "พี่"
ใช้โดยผู้หญิงและผู้ชายที่มีอายุมากกว่า แทนตัวเองเมื่อพูดกับคนที่อายุน้อยกว่า

ส่วนคำว่า "n0:ng2" ซึ่งตรงกับไทยกรุงเทพฯ "น้อง" พบว่าในการ
ใช้ยังไม่แพร่หลายมากนัก เนื่องจากมีคำอื่นที่ใช้แทนได้ คือคำว่า "caw4" และ "haw4"

ซึ่งไม่ใช่คำเรียกญาติ

ในรุ่นอายุถัดจากตัวเองขึ้นไป

คำว่า "lung4" ซึ่งตรงกับไทยกรุงเทพฯ "ลุง" ใช้เมื่อผู้ชายที่มีอายุอยู่ในวัยกลางคนแทนตัวเอง เมื่อพูดกับคนที่มีอายุคราวลูก

คำว่า "pa:3" ซึ่งตรงกับไทยกรุงเทพฯ "ป้า" ใช้โดยผู้หญิงมีลักษณะการใช้เช่นเดียวกับ lung4

ส่วนคำว่า "na:2" ซึ่งหมายความถึง "อา" และ "น้า" ในภาษาไทยกรุงเทพฯ ใช้กรณีที่ผู้ใหญ่ทั้งชายและหญิงที่อายุยังไม่มากนักแทนตัวเอง เมื่อพูดกับบุคคลที่อยู่ในรุ่นหลาน

สำหรับคำว่า "u:j4" ซึ่งตรงกับไทยกรุงเทพฯ "ปู่" "ย่า" "ตา" "ยาย" ใช้โดยชายและหญิง ที่มีอายุอยู่ในวัยชราแทนตัวเอง เมื่อพูดกับคนที่อายุน้อยกว่ามากๆ เช่นรุ่นหลาน รุ่นเหลน

ในรุ่นอายุถัดจากตัวเองลงมา

ไม่พบว่ามีคำเรียกญาติในรุ่นนี้ มาใช้เป็นคำสรรพนามกับคนที่ไม่ใช่ญาติ

คำเรียกขานสำหรับเรียก ได้แก่คำว่า u:j2 lung4 pa:3 na:2 a:j3 pi:2 และ n0:ng2 ซึ่งมีการใช้ดังนี้

ในรุ่นอายุเดียวกับตัวเอง

คำว่า "pi:2" และ "a:j3" ใช้สำหรับคนที่มีอายุน้อยกว่า เรียกคนที่มีอายุมากกว่าตัวเองไม่มากนัก ถ้าเป็นชายใช้คำว่า "a:j3" ผู้หญิงใช้คำว่า "pi:2"

คำว่า "n0:ng2" พบว่า ใช้เรียกคนทั่วไปที่มีอายุน้อยกว่าตัวเองไม่มากนักทั้งผู้หญิงและผู้ชาย

ในรุ่นอายุถัดจากตัวเองขึ้นไป

คนที่มีอายุคราวลูก เรียกผู้ชายที่มีอายุเข้าสู่วัยกลางคนว่า "lung4" และเรียกผู้หญิงวัยดังกล่าวนี้ว่า "pa:3"

คนที่มีอายุรุ่นหลาน เรียกผู้ใหญ่ทั้งหญิงและชายที่อายุยังไม่มากนักว่า "na:4"

คนที่มีอายุรุ่นหลาน รุ่นเหลน เรียกชายหญิงที่มีอายุอยู่ในวัยชราว่า "u:j"

ในรุ่นอายุถัดจากตัวเองลงมา

ไม่พบว่ามีการนำคำเรียกญาติในรุ่นนี้ มาใช้เป็นคำเรียกชานกับคนที่ ไม่ใช่ญาติ

4.2.3 ภาษาลำพูน

สรรพนามแทนตัวเอง ได้แก่คำว่า p0:3 mE:3 u:j4 lung4 pa:3 a:j3 pi:3 และ n0:ng4 ซึ่งมีการใช้ดังนี้

ในรุ่นอายุเดียวกับตัวเอง

พบว่า คำว่า "pi:3" และ "a:j3" ซึ่งตรงกับไทยกรุงเทพฯ "พี่" ใช้โดยผู้หญิงและผู้ชาย ที่มีอายุมากกว่าแทนตัวเอง เมื่อพูดกับคนที่มีอายุน้อยกว่า

ส่วนคำว่า "n0:ng4" ซึ่งตรงกับไทยกรุงเทพฯ "น้อง" พบว่าในการ ใช้ยังไม่แพร่หลายมากนัก เนื่องจากมีคำอื่นที่ใช้แทนได้ คือคำว่า "ha:1" ซึ่งไม่ใช่คำ เรียกญาติ

ในรุ่นอายุถัดจากตัวเองขึ้นไป

คำว่า "p0:3" ซึ่งตรงกับไทยกรุงเทพฯ "พ่อ" และ "lung1" ซึ่ง ตรงกับไทยกรุงเทพฯ "ลุง" ใช้เมื่อผู้ชายที่มีอายุอยู่ในวัยกลางคนแทนตัวเอง เมื่อพูด กับคนที่มีอายุคราวลูก

คำว่า "mE:3" ซึ่งตรงกับไทยกรุงเทพฯ "แม่" และ "pa:2" ซึ่ง ตรงกับไทยกรุงเทพฯ "ป้า" ใช้โดยผู้หญิงมีลักษณะการใช้เช่นเดียวกับ p0:3 และ lung4

ส่วนคำว่า "u:j4" ซึ่งตรงกับไทยกรุงเทพฯ "ปู่" "ย่า" "ตา" "ยาย" ใช้โดยชายและหญิงที่มีอายุอยู่ในวัยชราแทนตัวเอง เมื่อพูดกับคนที่มีอายุน้อยกว่ามากๆ เช่น รุ่นหลาน รุ่นเหลน

ในรุ่นอายุถัดจากตัวเองลงมา

ไม่พบว่ามีการนำคำ เรียกญาติในรุ่นนี้มาใช้เป็นคำสรรพนามกับคนที่ไม่ใช่ ญาติ

คำเรียกชานสำหรับเรียก ได้แก่คำว่า p0:3 mE:3 u:j4 lung4 pa:3 a:j3 pi:3 และ n0:ng4 ซึ่งมีการใช้ดังนี้

ในรุ่นอายุเดียวกับตัวเอง

คำว่า "pi:3" และ "a:j3" ใช้สำหรับคนที่มีอายุน้อยกว่า เรียกคนที่ มีอายุมากกว่าตัวเองไม่มากนัก ถ้าเป็นชายใช้คำว่า "a:j3" ผู้หญิงใช้คำว่า "pi:3"

คำว่า "n0:ng4" พบว่าใช้เรียกคนทั่วไปที่มีอายุน้อยกว่าตัวเองไม่
มากนักทั้งผู้หญิงและผู้ชาย

ในรุ่นอายุถัดจากตัวเองขึ้นไป

คนที่มีอายุคราวลูก เรียกผู้ชายที่มีอายุเข้าสู่วัยกลางคนว่า "p0:3"
และ "lung4" และเรียกผู้หญิงวัยดังกล่าวนี้ว่า "mE:3" และ "pa:2"

คนที่มีอายุรุ่นหลาน รุ่นเหลน เรียกชายหญิงที่มีอายุอยู่ในวัยชราว่า
"u:j4"

ในรุ่นอายุถัดจากตัวเองลงมา

ไม่พบว่ามีคำเรียกญาติในรุ่นนี้ มาใช้เป็นคำเรียกชานกับคนที่
ไม่ใช่ญาติ

4.2.4 ภาษาลำปาง

สรรพนามแทนตัวเอง ได้แก่คำว่า p0:2luang5 mE:2luang5 lung3
pa:2 p0:2 mE:2 a:w4 a:4 และ pi:2 ซึ่งมีการใช้ดังนี้

ในรุ่นอายุเดียวกับตัวเอง

พบว่า คำว่า "pi:2" ซึ่งตรงกับไทยกรุงเทพฯ "พี่" ใช้โดยผู้หญิงหรือ
ผู้ชายที่มีอายุมากกว่าแทนตัวเอง เมื่อพูดกับคนที่มีอายุน้อยกว่า

ส่วนคำว่า "n0:ng2" ซึ่งตรงกับไทยกรุงเทพฯ "น้อง" พบว่าที่จังหวัด
ลำปาง ใช้คำว่า "pI:n2" แทนคำว่า "n0:ng2"

ในรุ่นอายุถัดจากตัวเองขึ้นไป

คำว่า "p0:2" ซึ่งตรงกับไทยกรุงเทพฯ "พ่อ" และ "lung3" ซึ่ง
ตรงกับไทยกรุงเทพฯ "ลุง" ใช้เมื่อผู้ชายที่มีอายุอยู่ในวัยกลางคนแทนตัวเอง เมื่อพูด
กับคนที่มีอายุคราวลูก

คำว่า "mE:2" ซึ่งตรงกับไทยกรุงเทพฯ "แม่" และ "pa:2" ซึ่ง
ตรงกับไทยกรุงเทพฯ "ป้า" ใช้โดยผู้หญิงมีลักษณะการใช้เช่นเดียวกับ p0:2 และ lung3

คำว่า "a:w4" ซึ่งหมายความถึง "อาผู้ชาย" และ "น้าผู้ชาย" ใช้
กรณีที่ผู้ใหญ่ทั้งชายและหญิงที่อายุยังไม่มากนักแทนตัวเอง เมื่อพูดกับบุคคลที่อยู่ในรุ่นหลาน

ส่วนคำว่า "a:4" ซึ่งหมายความถึง "อาผู้หญิง" และ "น้าผู้หญิง" ใช้
กรณีที่ผู้ใหญ่ทั้งชายและหญิงที่อายุยังไม่มากนักแทนตัวเอง เมื่อพูดกับบุคคลที่อยู่ในรุ่นหลาน

สำหรับคำว่า "p0:2luang5" ซึ่งตรงกับไทยกรุงเทพฯ "ปู่" "ตา"

ใช้โดยผู้ชายที่มีอายุอยู่ในวัยชราแทนตัวเอง เมื่อพูดถึงคนที่อายุน้อยกว่ามากๆ เช่น รุ่นหลาน รุ่นเหลน

คำว่า "mE:2luang5" ซึ่งตรงกับไทยกรุงเทพฯ "ย่า" "ยาย" ใช้โดยผู้หญิงที่มีอายุอยู่ในวัยชราแทนตัวเอง เมื่อพูดถึงคนที่อายุน้อยกว่ามากๆ เช่น รุ่นหลาน รุ่นเหลน

ในรุ่นอายุถัดจากตัวเองลงมา

ไม่พบว่ามีคำเรียกญาติในรุ่นนี้ มาใช้เป็นคำสรรพนามกับคนที่ไม่ใช่ญาติ

คำเรียกขานสำหรับเรียก ได้แก่ คำว่า p0:2 mE:2 p0:2luang5 mE:2luang5 lung2 pa:2 a:w4 a:4 pi:2 และ n0:ng2 ซึ่งมีการใช้ดังนี้

ในรุ่นอายุเดียวกับตัวเอง

คำว่า "pi:2" ใช้สำหรับคนที่อายุน้อยกว่า เรียกคนที่อายุน้อยกว่าตัวเองไม่มากนักทั้งหญิงและชาย

คำว่า "n0:ng2" พบว่าใช้เรียกคนทั่วไปที่มีอายุน้อยกว่าตัวเองไม่มากนักทั้งหญิงและชาย

ในรุ่นอายุถัดจากตัวเองขึ้นไป

คนที่มีอายุคราวลูก เรียกผู้ชายที่มีอายุเข้าสู่วัยกลางคนว่า "p0:2" และ "lung2" และเรียกผู้หญิงวัยดังกล่าวนี้ว่า "mE:2" และ "pa:2"

คนที่มีอายุรุ่นหลาน รุ่นเหลน เรียกผู้ชายที่มีอายุอยู่ในวัยชราว่า "p0:2luang5" และเรียกผู้หญิงที่มีอายุอยู่ในวัยชราว่า "mE:2luang5"

คนที่มีอายุรุ่นหลาน เรียกผู้ใหญ่ทั้งชายและหญิงที่อายุยังไม่มากนักว่า "a:w4" และ "a:4" ตามลำดับ

ในรุ่นอายุถัดจากตัวเองลงมา

ไม่พบว่ามีคำเรียกญาติในรุ่นนี้ มาใช้เป็นคำเรียกขานกับคนที่ไม่ใช่ญาติ

นอกจากนี้ยังพบอีกว่า ทั้ง 4 ถิ่นนำคำเรียกญาติเหล่านี้มาใช้กันในหมู่ผู้ให้บริการและผู้รับบริการอีกด้วย เช่น คนชายของเรียกผู้ชายที่มีอายุรุ่นราวคราวเดียวกันว่า a:j3(ชม, ชร, ลพ) และ pi:3(ชม, ลพ)/ pi:2(ชร, ลป) เรียกคนที่อายุน้อยกว่า lung1(ชม)/ lung4(ชร, ลพ)/ lung3(ลป) pa:3(ชม, ชร, ลพ)/ pa:2(ลป) ส่วน

u:ɟ4(ซม, ลพ) / u:ɟ2(ซร) เรียกผู้ชื้อที่อายุมาก และสำหรับเด็กหรือคนที่มีอายุน้อยมาก
 เรียกว่า n0:ng4(ซม, ลพ) / n0:ng2(ซร, ลป) ในส่วนของผู้รับบริการ ผู้ชื้อจะเรียก
 คนขายของที่มีอายุมากกว่า u:ɟ 4(ซม, ลพ) / u:ɟ2(ซร) เรียกคนที่มีอายุกลางคนว่า
 lung1(ซม) / lung4(ซร, ลพ) / lung3(ลป) pa:3(ซม, ซร, ลพ) / pa:2(ลป)
 เรียก a:ɟ3(ซม, ซร) pi:3(ซม) / pi:2(ซร, ลป) สำหรับคนขายของที่มีอายุรุ่นราว
 คราวเดียวกัน ยกเว้นจังหวัดลำพูนจะเรียกว่า n0:ng4

กล่าวโดยสรุปแล้ว คำเรียกญาติพื้นฐานในภาษาคำเมืองเหล่านี้นำมาใช้เป็น
 สรรพนามสำหรับแทนตนเองและคำเรียกขานสำหรับเรียกในหมู่คนที่ไม่ใช่ญาติได้ ซึ่งมีลักษณะ
 การใช้ที่เหมือนกันกับการนำไปใช้ในหมู่ญาติ กล่าวคือคำเรียกญาติที่มีการนำไปใช้มากจะเป็น
 คำที่อยู่ในรุ่นอายุสูงกว่าหรือมีอายุมากกว่า นอกจากนี้พบว่า ที่จังหวัดเชียงใหม่ และ ลำพูน
 ซึ่งมีคำเรียกญาติที่แสดงให้เห็นการแบ่งฝ่ายพ่อและฝ่ายแม่นั้น ใช้คำเรียกญาติฝ่ายแม่มากกว่า
 ฝ่ายพ่อ คือใช้ คำว่า na:4 ไม่ใช้คำว่า a:w4(ซม, ลพ) a:4(ซม) / a:1(ลพ)

การใช้คำเรียกญาติเป็นสรรพนามและคำเรียกขานในหมู่คนที่ไม่ใช่ญาติ สามารถ
 นำเสนอให้เห็นเด่นชัดในรูปของตารางได้ โดยผู้วิจัยจะนำเสนอเทียบกันทั้ง 4 จุดเก็บ
 ข้อมูล ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 8 แสดงการใช้คำเรียกญาติเป็นสรรพนามแทนตัวเองในหม่คนที่ไม่ใช่ญาติใน 4

จุดเก็บข้อมูล

คำสรรพนามแทนตัวเอง				ผู้พูด	ผู้ฟัง
ช้	พี่	นพ	ลป		
p0:3/lung1	lung4	p0:3/lung1	p0:2/lung3	ผู้ชายที่มีอายุกลางคน	คนที่มีอายุคร่าวลูก
mE:3/pa:2	pa:3	mE:3/pa:2	mE:2/pa:2	ผู้หญิงที่มีอายุกลางคน	คนที่มีอายุคร่าวลูก
a:j3	a:j3	a:j3	pi:2	ผู้ชายที่มีอายุมากกว่า	คนที่มีอายุน้อยกว่าไม่มาก
pi:3	pi:2	pi:3	pi:2	ผู้หญิงที่มีอายุมากกว่า	คนที่มีอายุน้อยกว่าไม่มาก
u:j4	u:j4	u:j4	p0:2luang5/mE:2luang5	ชาย/หญิงที่มีอายุมากๆ	คนที่มีอายุรุ่นหลาน/เหลน
na:4	na:2	-	a:w4/a:4	ชาย/หญิงที่เป็นผู้ใหญ่อายุไม่มาก	คนที่มีอายุรุ่นหลาน
*n0:ng4	*n0:ng2	*n0:ng4	*n0:ng2	คนที่มีอายุน้อยกว่า	คนที่มีอายุมากกว่าไม่มาก

เครื่องหมาย * พบว่าในการใช้ยังไม่แพร่หลายมากนัก

ตารางที่ 9 แสดงการใช้คำเรียกญาติเป็นคำเรียกชานในหมู่คนที่ไม่ใช่ญาติ ในจศเก็บ

ข้อมูล 4 จศ

คำเรียกชาน				ผู้พูด	ผู้ถูกพูดเรียกชาน
ชม	ชว	ลพ	ลป		
p0:3/lung1	lung4	p0:3/lung4	p0:2/lung2	คนที่อายุน้อยกว่า	ผู้ชายที่มีอายุกลางคน
mE:3/pa:2	pa:3	mE:3/pa:2	mE:2/pa:2	คนที่อายุน้อยกว่า	ผู้หญิงที่มีอายุกลางคน
u:j4	u:j2	u:j4	p0:2luang5/mE:2luang5	คนที่อายุรุ่นหลาน/เหลน	ชาย/หญิงที่มีอายุมากๆ
a:j3	a:j3	a:j3	pi:2	คนที่อายุน้อยกว่า	ผู้ชายที่มีอายุมากกว่าไม่มาก
pi:3	pi:2	pi:3	pi:2	คนที่อายุน้อยกว่า	ผู้หญิงที่มีอายุมากกว่าไม่มาก
na:4	na:4	-	a:w4/a:4	คนที่อายุรุ่นหลาน	ชาย/หญิงที่เป็นผู้ใหญ่อายุไม่มาก
n0:ng4	n0:ng2	n0:ng4	n0:ng2	คนที่อายุมากกว่า	คนที่อายุน้อยกว่าไม่มาก

ต่อไปนี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงการใช้คำเรียกญาติเป็นอุปลักษณในภาษาคำเมือง

4.3 การใช้คำเรียกญาติเป็นอุปลักษณ

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2533:63) กล่าวว่า "อุปลักษณ" คือคำเปรียบเทียบที่บอกว่าสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง การใช้คำเรียกญาติเป็นอุปลักษณ หมายความว่า ใช้ในความหมายอื่นนั่นเอง กล่าวคือความหมายของคำเรียกญาติถูกเปรียบให้เป็นความหมายอื่นจากการเก็บข้อมูลพบว่า คำเรียกญาติที่ใช้เป็นอุปลักษณ ได้แก่คำว่า p0:3(ชม, ลพ)/ p0:2(ชร, ลป) mE:3(ชม, ลพ)/ mE:2(ชร, ลป) lu:k3(ชม, /ลพ)/ lu:k2(ชร, ลป) pi:3(ชม, ลพ)/ pi:2(ชร, ลป) และ n0:ng4(ชม, ลพ)/ n0:ng2(ชร, ลป) มีลักษณะการใช้ 4 ประการดังนี้

1. แสดงความสัมพันธ์ฉันท์ญาติ(ไม่ใช่โดยสายเลือด) เช่น คำว่า p0:3keb4 (ชม, ลพ) หมายถึงบิดาบุญธรรมซึ่งไม่มีความสัมพันธ์ทางสายเลือดกับเรา เพราะไม่ใช่พ่อที่แท้จริงของเรา หรือเป็นผู้ให้กำเนิดเรา แต่เราให้ความนับถือเสมือนญาติจึงเรียกว่า p0:3 คำว่า mE:3nom1(ลพ) หมายถึงหญิงที่ให้นมเด็กกินแทนแม่ ก็เช่นเดียวกันกับคำว่า p0:3keb4(ชม, ลพ) เพราะผู้หญิงที่ทำหน้าที่ดังกล่าวนี้จะเป็นใครก็ได้ ซึ่งไม่มีความสัมพันธ์ทางสายเลือดโดยตรงกับเรา หรือไม่ใช่ผู้ให้กำเนิดเรา แต่เป็นผู้มีพระคุณกับเรา และเราให้ความเคารพนับถือเสมือนญาติ และใช้คำว่า mE:3 เรียก เป็นต้น

2. ประกอบรูปคำซึ่งหมายถึงสิ่งมีชีวิตเพื่อบอกเพศชายและเพศหญิง เช่นคำว่า p0:3liang4(ชม, ลพ) หมายถึงคนร่ำรวยที่มีบริวารมาก ซึ่งรูปคำบอกให้ทราบว่า เป็นเพศชาย และ มีชีวิต มีค่าซึ่งเป็นคู่กันซึ่งเป็นเพศหญิง คือ mE:3liang4(ชม, ลพ) หมายถึงสตรีที่มีเงินและมีอิทธิพลมาก คำว่า p0:2ha:ng2(ชร, ลป) หมายถึงชายที่เลิกกับภรรยาแล้ว มีค่าที่เป็นคู่กันคือ mE:2ha:ng2(ชร, ลป) หมายถึงหญิงที่เลิกกับสามี

จะเห็นได้ว่าคำที่ยกมามีลักษณะเป็นคำคู่ มีความหมาย "ผู้ชาย" และ "ผู้หญิง"

ชัดเจน

3. ประกอบรูปคำสิ่งมีชีวิตโดยไม่ระบุเพศชายและเพศหญิง เช่น คำว่า pi:2li:ang2(ชร) หมายถึงผู้มีหน้าที่ระวังรักษาเลี้ยงดู ซึ่งจะเป็นชายหรือหญิงก็ได้ ต่างก็ใช้คำว่า pi:2(ชร) เช่นเดียวกัน คำว่า lu:k2n0:ng2(ชร, ลป) หมายถึงบริวาร, ผู้ติดตาม ก็เช่นเดียวกันกับ คำว่า pi:2li:ang2(ชร) เป็นต้น

4. ประกอบรูปคำซึ่งหมายถึงสิ่งไม่มีชีวิตโดยไม่ระบุเพศชายและเพศหญิง เช่น คำว่า mE:3mO:ng4(ลพ) หมายถึงท่อนไม้ที่เป็นต้นของครกกระเดื่องซึ่งเป็นสิ่งไม่มีชีวิต และไม่มีเพศ ก็ใช้คำว่า mE:3 มาประกอบรูปคำ คำว่า mE:3khan3daj1(ลพ) หมายถึงไม้สีเหลี่ยมที่เป็นกรอบกะบะบรรจุดินเพื่อวางก้อนเส้าเป็นเตาไฟ ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งของไม่มีชีวิต และไม่ระบุเพศ ก็ใช้คำว่า mE:3 เช่นเดียวกัน คำว่า mE:2kho:2(ลป) หมายถึงนิ้วหัวแม่มือ เป็นอวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกาย ซึ่งไม่มีชีวิตและไม่มีเพศ ก็ใช้คำว่า mE:2 ด้วย นอกจากนี้ยังมีคำว่า lu:k3kha2ce:5(ชม, ลพ) หมายถึงลูกกัญแจ ซึ่งเป็นสิ่งของและไม่ระบุเพศ โดยใช้คำว่า lu:k3 มาประกอบรูปคำ แต่อย่างไรก็ตาม คำว่า mE:3(ชม, ลพ)/ mE:2(ชร, ลป) พบว่าใช้มากในการนำมาประกอบรูปคำสิ่งไม่มีชีวิตโดยไม่ระบุเพศชายและเพศหญิง

คำว่า "แม่" ที่พบ จึงไม่ได้หมายถึง หญิงผู้ให้กำเนิดแก่ลูกหรือคำที่ลูกเรียกหญิงผู้ให้กำเนิดแก่ตน แต่มีความหมายว่า "ใหญ่" "ต้นกำเนิด" "หัวหน้า" และ "สำคัญ" คำว่า pO:3(ชม, ลพ)/ pO:2(ชร, ลป) พบว่าไม่มีการใช้เป็นอุปลักษณเลข แต่จะใช้นัยความหมายที่แสดงเพศอย่างชัดเจน โดยมีคำที่เป็นคู่กัน คำว่า lu:k3(ชม, ลพ)/ lu:k2(ชร, ลป) มีความหมายเป็นไปในทางลบเป็นส่วนใหญ่ เช่น "อยู่ใต้อำนาจ" "ฐานะด้อย" "อ่อนประสพการณ์" "เล็กๆ" เช่น lu:k3sit2(ชม, ลพ) หมายถึงผู้ที่อยู่ในความดูแลของอาจารย์ lu:k3ni:3(ลพ) หมายถึงผู้เป็นหนี้ เป็นต้น ส่วนคำว่า pi:3(ชม, ลพ)/ pi:2(ชร, ลป) แสดงนัยสำคัญทางบวกเช่น pi:2li:ang2(ชร) หมายถึงผู้มีหน้าที่ระวังรักษาเลี้ยงดู เป็นต้น และคำว่า nO:ng4(ชม, ลพ)/ nO:ng2(ชร, ลป) แสดงนัยสำคัญทางลบหรือความหมายตรงกันข้ามนั่นเอง เช่น lu:k2nO:ng2(ชร, ลป) หมายถึงบริวาร, ผู้ติดตาม เป็นต้น

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า คำเรียกญาติในภาษาคำเมือง นอกจากจะใช้ในแง่ของความหมายแก่นแล้ว ยังมีการนำไปใช้ในแวดวงอื่นๆ ได้แก่ การใช้เป็นสรพนามและคำเรียกขานในหมู่ญาติและไม่ใช้ญาติกัน รวมทั้งใช้เป็นอุปลักษณด้วย ซึ่งความหมายและการใช้คำเรียกญาติในภาษาคำเมืองดังได้กล่าวมาแล้วนี้ สะท้อนให้เห็นลักษณะบางประการในวัฒนธรรมล้านนา ในบทต่อไป ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงวัฒนธรรมล้านนาที่สะท้อนจากคำเรียกญาติเหล่านี้